

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Р
З
И
С
Т
И
Т
У
Т
А

№ 35.

Београдъ 30. Августа.

1846.

ИМЕНУ АЛЕКСАНДЕРЪ.

سذك آدي بوبك
(Турска пословица.)

Александръ великій е био
 Силанъ, славанъ, храбаръ роду своме,
 И зато е у вѣчномъ Олимпу
 Прославіо знатно свое име;
 Изъ дѣтинства свагда говораше:
 „Ал' да могу име прославити,
 И да могу владу разширити,
 Умрѣти небы м' жао было. —
 Самъ онъ затимъ на престолѣ ступи,
 Пола свѣта одъ нѣга дрктало,
 Многе землѣ подъ се е видіо
 А и многа добра почиѣо, —
 Свѣтъ ѣе съ нѣме да се дичи;
 Докъ е ведра неба широкаго
 И свѣтла сунца големога,
 Дотле ѣе му име и траяти.....
 Алесандеръ првый Славъ-сѣвераць,
 Императоръ младъ и силанъ роду,
 Показао Французкой е сили,
 Да е раванъ предцу именяку;
 И божество нѣму е помогло
 Свогъ душмана сасвимъ сатрѣсти;
 Отечество свое е спасао,
 Ал' е скоро послѣ окончао. —
 Но е славно међу нама име:
 „Александръ првый Србскій Княже:“
 Отечество Србско нѣмъ се дичи,
 Срѣ е треѣе име славны дѣла. —
 „Да су были предци Твон славни“
 То намъ каже Исторія свѣта,
 Али опетъ Срби нису были,
 У конна храбрость, мудрость цвѣта,
 „Ко у теби Свѣтлый милый Княже,
 „Алексадре Карађорђевићу,

„Што си славомъ у свѣтъ преузвышенъ,
 „И мудросћу, юначтвомъ обдаренъ
 „Одъ свеблагогъ милостивогъ Творца,
 „Кои те е намъ на земљи дао;
 „Срѣ за другогъ мы незнамо отца — .
 „Самъ Т' е Твораць нама изабрао. —
 „„Даруй нѣму, Боже, многа лѣта!!!
 (Цѣло Србство къ небу вавѣкъ кличе)
 „„Свагда да му слава Србска цвѣта,
 „„Срѣ му име на славу и лице!

Г. М.

НЕВѢРНА ЄЛЕНА.

(Истинный догађай.)
одъ Алексе Десимировића.
(Продуженіе.)

Юштъ се ни 15 дана брачнога живота на-
 вршило ніе, а света заклетва была е одъ нѣне
 стране срамно погажена. Скотску свою страсть
 ситила е она съ еднимъ невѣрникомъ, и ово не-
 ваялство свое упражнявала е две године, безъ
 да е несрећный Боголюбъ и найманый знакъ
 примѣтіо. — Кадъ бы га послови на дальій путь
 одзвали, то бы онда Ружица морала за кићенѣ
 подле маћіе, коя е знала, обасипаюћи е милина-
 ма и полюбцима, силну любовъ и почитаніе нѣ-
 но задобити, старати се, а она подъ изговоромъ
 да майку свою посѣћава, блудническій животъ
 проводила е. Али тайна, коя и найлюће ла-
 це разкида, коя и найтврѣій камень распада,
 коя са дна морске дубльине крозь таласе про-
 дире, и себе свакоме жельно указуе, насно-
 ро указа се и овде изъ неваялствомъ сливене
 стѣне.

Случайный повратакъ Боголюбѣ съ пута,
кои е на дуже време предузео био, био е не-

сређна причина, те се Боголюбоъ недостойнымъ показао свога имена; ерѣ е небо крвљу, коју ни најпоганія звѣрь полокала небы, окаља. — Ђлена у свомъ неваљалству толико е већ дотерала была да е најпосле и самый дворѣ Боголюба срамно обезчестила, — дворѣ, у комъ е негда сређа сређне душе, највѣрне супруге Боголюба, цвѣтала. — Шта су радиле кости и пепео честнога тѣла Любосаве? Зарѣ оне нису были садѣ потрешене и узнемирене? Зарѣ нису оне потайно Боголюба вратиле, да казни невѣрность, да опере окаљану светињу брака?

Дворѣ е затворенъ быо, будући се никаквомъ госту нѣ надало, но изненадно куцањ, потомъ Боголюба одзивајућий се гласъ потресе несређницу, она задрѣе одъ страха и ярости. — Садѣ нѣ имала дуго размышлявати: или любезника жетвовати, и потомъ ужасно осветити, или съ нѣме, бранећи своѣ неваљалство, заедно умрети. Прво саюжено съ интересомъ свогъ живота, допадне јој се. Она нѣ потребовала къ томе много времена, да себе опере. Поливена сузама, отворивши врата падне на колѣна и почне овако: „О анђелу живота мога! идешъ ли съ неба? илѣ те е духъ отца мога довео, да невиностъ нѣгове кѣри, да невиностъ вѣрне твоѣ супруге избавишь? — Ускори, јошѣ нѣ обезчешћена; тамо у брачној соби дрѣше несређникъ еданъ, кои се незнањ како прикрао, у собу ушао, изъ сна ме пробудио и са угроженіемъ смрти, да скотской нѣговой страсти удовлетворимъ, приморавао, ускори, еданъ жестокой ударъ оштрогъ мача твога бытѣ му доста, да неваљалу душу своју изусти.“ Тако е могло ово чудовиште говорити; — нѣне сузе, нѣнѣ плачь, нѣно у правини клечанъ довольно е было, да Боголюба обмани, пунъ ярости и гнѣва нѣ могао о овомъ подломъ поступку невѣрне супруге размышлявати, неизбровнима ударцима мача быо е казнињ несређникъ. Ђлена еднимъ ударомъ мача у већ умирајуће тѣло дала е знањ заклетве любезнику, да ње га осветити, а да тѣме супруга јошѣ већма заслепи. — Она е садѣ опетѣ у нѣговима очима невиный анђео была. Овай гадный догађай неумали ни најманъ любовъ и почитаніе къ нѣној у обманѣномъ супругу.

О! ты дубоко мыслѣій човече, кои и после најстрожин исвѣта, шта се у дубльни срца пріятели твога крѣ, овоме ипакъ редко повѣрительно и безъ свѣке подозрѣнія руку пріятелиства подаешъ, несудућуј овде несређногъ

Боголюба, што овай срамный догађай ни искру подозрѣнія о гадной души, њаволскомъ срцу неваљале своѣ любе у нѣму нѣ произвео, ерѣ како е онѣ могао и најманъ подозрѣњ о нѣној вѣрности зачети, гледећи на нѣнѣ тадашнѣй поступакъ? Како е помислити, да едно створенѣ кое е цѣлымъ своимъ изгледомъ најсветіегъ анђела, а своимъ као зора осмејаванѣмъ, своимъ као капљице росе, на ружици при сунца зрацима трептеће, заносѣнимъ очима нѣгову незаборављѣну Любосаву представляло, — кадро такво злочинство произвести, и хитро смислити, да се одѣ нѣга тако вѣшто опере? —

Крваво дѣло однела е ноћ са собомъ; ерѣ мртво тѣло было е пре зоре затрпано, а лукава Ђлена знала е своимъ ласканѣмъ и подлымъ улагиванѣмъ срце свога мужа наскоро смирити, али не своѣ. Оно букне пламеномъ паклене освете, и кадѣ бы годѣ на гробѣ свогъ срамногъ любезника погледала, свагда бы заклетву, страховито га осветити, обновљавала. —

Ђдне страшне ноћи, кадѣ су мрачни облаци и нѣи бѣсно носѣћи вѣтрови, све живо ужасавали, и кадѣ само овака створеня, као што е Ђлена, рада су на пољу налазити се, да скривена одѣ сјайности неба, о своимъ неваљалствама мыслити могу, сѣдила е Ђлена на ономъ истомъ мѣсту, гдѣ е нѣнѣ срамный любезникъ закопанъ быо. „О како сте,“ говорила е она тихо — али у едовитой лютини, — „сређни вы елементи! Како се вы облаци дивно освећавате пакостнымъ зрацима сунца, кое васѣ узнемирава, — съ вама дѣтинску шалу проведећи, изъ мирисны долина, или изъ горды морскы таласа, гди по ладнымъ нѣбовымъ висинама блудите и најпосле у смраднѣ коѣкакѣ баретинѣ низгравате се, подиже, како се и вы нѣму подмукло освећавате, кадѣ му горде зраке вашомъ мрачношћу на очи людѣй срамотите! Како вы вѣтрови горде презрителѣ ваше моћи страшно казните, кадѣ ймѣ животь у корену угушуете! — Али немислите, да вамѣ я вашој чудоватой сили завидимъ. Я самѣ истина слабо створенѣ, коя одѣ самогъ озбиљногъ срце испытуюћегъ погледа мужа могъ, при помыслу на црна злочинства моя, дрѣхемъ, ипакъ имајући пакао на мојој страни, треба ми само часкомъ на дно мрачне нѣгове дубльнѣ сѣни, на ето ме оружанѣ, да тигровѣ и рисовѣ поражавамъ, скорпѣ труѣмъ, духовѣ заносимъ и забунюемъ, и да — чуй Исмаилѣ изъ мрачне дубльнѣ гроба ладна или изъ таласа вѣчны мука — и да тебе, као

што самъ те силно любила, исто тако и осветимъ — осветимъ на оное, на кога као и на самый гробъ мрзимъ. — Я љу заклетву испунити — я љу те осветити — онако, као што егда коя любезница любезника осветити умела. — А вѣчный срамъ, кои ће на гробу момъ почивати, — проклетство, кое ће ме съ оне стране гроба пратити, ни мало ме непотреса, — ерѣ срамъ и проклетство есу празне рѣчи, кое кождъ мене ништа незначе.“ Овде уѣхати и у найгадпимъ мыслима занесе се, ствараюћи планъ, како и на кои начинъ да мрзко дѣло предузме и оконча. Да нѣтъ ѣволскій духъ нѣ къ томе много времена потребовао, као и то, да осветити не само на животу несрећногъ Боголюбѣ ограничена была, но да се она и на оно, што е нѣму милѣ и дражѣ него и самый животъ, простирала, дае се погодити.

(Продуженіе слѣдующ.)

ЪЗЫКЪ СРЪБСКІЙ

и нѣгово садашнѣ колебанѣ.*)
Од-кудъ, крозь што, зашто, и куда?

ИСТОРИЈА.

Исторія е рѣчь врло важна. Исторія рећи ће биванѣ. Биванѣ у нарави естѣ исторія нарави, биванѣ међу людма естѣ исторія човечества, биванѣ езыка естѣ исторія езыка. Свако сѣме и сво билѣ развѣя се и расте исторически, биванѣмъ нарави, звѣрадь и сами люди изилазе на свѣтъ исторически, или биванѣмъ у нарави, и све штогодъ на свѣту имамо и видимо, све е постало исторически, биванѣмъ. Зато велимъ, да е исторія рѣчь велика, важна, кою разумети треба, да се оно, што ће се далѣ представляти, точно повѣ. Сада знамо, шта ће рећи рѣчь исторія, и сада можемо на вопросъ: како треба у свима предпріятіама и пословима, кое предумимамо, да поступамо?, одговорити: у свему, штогодъ предумимамо, безъ изятія у свему, особито пакъ у пословима народнима, морамо свакий путь, ако хоѣмо да незавѣмо, да непоернемо, и непаднемо, забадава нетрудимо се, исторію, морамо трагъ исторіе, трагъ наравногъ биваня изпытивати, морамо ис-

торію упознавати, и у исторіи, у теченію наравногъ биваня остати. Зашто? ерѣ противъ рѣке исторіе пливати, противъ нагона наравногъ биваня нѣи неможемо, ерѣ ѣмо овако идући задати, што ће ова рѣка рушити, ерѣ ће насъ нѣзвини таласа натрагъ одбѣяти, зауставляти и давити.

Зато ѣмо предстоѣћій великій и врло важный предметъ народный, предметъ сирѣчь езыка у овоме смыслу исторіе, у смыслу наравногъ биваня изпытивати, изворъ, теченіе и цѣль биваня, и садашнѣгъ колебаня нашегъ езыка упознати трудити се. Зашто? Зато, да се освѣтимо, да свѣтъ (Bewusstsein) свега оногъ, што е было, што бива, и како спѣши, добыемо, да знамо куда ѣмо, и да се напутимо, да се, упознавши сву идеу, сву смысао, цѣлость предмета, соединимо, да раздвоену крѣпость соберемо, и соединѣнима силама къ упознатој цѣли спѣшимъ, да разорително, убиточно раздвоеніе и ратованѣ партая избѣгнемо, едномъ рѣчи, да се изъ мнѣнія, идеа и одѣленія поособбы, у найвышней и соврненей идеи цѣлости споразумемо.

Овде се дакле неѣе ратовати противъ мнѣнія, идеа, партая единствены. Ове су партае единствене збогъ изображенія идее цѣлости ма нѣ више быле нуждне, ал' бы веѣъ време было, да сада веѣъ, гди е се свако единственно мнѣніе, свака идеа поособна у свомъ ограниченномъ кругу изобразила, да свакий единственный свою партаю, свою собственость, свой оригиналитетъ, свою идеу, смысао поособну, жертвуе оригиналитету, идеи, смыслу цѣлости. Време е велимъ веѣъ доста сазрѣло, да се партае тражити, поразумѣвати и соединявати почну, и да се соедине, а соединити се могу само у найвышемъ смыслу предмета, у идеи найвышней. Овай центральный, средоточный, и соединительный смысао или идеа найвышна нашегъ предмета, т. е. езыка, мора се тога ради тражити. Ако е наши и упознали будемо, то онда само јоштѣ о средствама найпречима и найсоврненіима соединенія моћи ће далѣ рѣчь быти. Предметъ е врло важанъ, и найважнѣи између своју предмета народны, него да бы се о овоме предмету мимогредѣ и лакомыслено или пристрастно говорити смело, него да бы и ово напутствованѣ предстоѣћега краткогъ нашегъ испыта, излишно было. Повторително велимъ, да е предметъ езыка, о комъ се у нашемъ времену толико говори, врло важанъ, да се тиче будућности нашегъ народа, да се сва будућность нашегъ на-

*) Овай преважный саставакъ по желю ученогъ г. ауктора препечатавамо изъ Србскогъ Народвогъ Листа; но неба насъ извини, што нисмо могли задржати нѣгову ортографію.

рода на нѣму оснива, и да га сваки Србъ врло озбыльно сматрати мора, да овде сваки интересъ приватный, быо таковый добытка, славе, оригиналитета, или чега му драго, умолчати мора. Послѣдний е пакъ судъ, послѣдна инстанція, кодъ общества. Общество народа треба да уво има само за гласъ славе, крѣпости и величине народа! Ако се языкомъ будемо дѣлили, бытѣмо духомъ раздѣлени, ако се языкомъ тражили и соединили будемо, бытѣмо соединѣни. Имамо два пута: путь остати малени, и путь постати велики. Овай ћемо послѣдний путь, кои насъ средствомъ языка води къ слави, величини, и крѣпости народа, у слѣдуюћемъ узпознати покушати.

Наше е време вообште време будеће се свѣсти, време у млогимъ живота струкама сазрѣло, дакле време прелазка изъ онога, шта е было, къ ономе, шта ће да буде, слѣдовательно време историческогъ бываня, напредованя, тесне границе распространяваня. Напредакъ у најпространіемъ смыслу состои се у распространяваню границе. Распространяванѣ границе естѣ дефиниція, естѣ означеніе напредка. Гди су пакъ идее већ рођене, числа нарави образована, тѣлеса, створеня, готова, ту се напредакъ изражава у собрацію, у соединенію овы идея, числа и тѣлеса, у одной идеи, у одномъ смыслу и тѣлу већемъ, совршеніемъ, дакле у соединенію око средоточія числа већега, тѣла совршеніега, смысла цѣлости пространіега. Овымъ начиномъ напредую системе, напредую органисми, сложенія, у нарави. Ово се зове централизиранѣ, зове се соединеніе одѣленія единственны у числу већемъ цѣлости око средоточія круга пространіега. Ово пакъ быва движеніемъ, быва жавотомъ у нарави.

Централизиранѣ свою провинціализма, свою нарѣчія народа югославенскога, соединеніе овы провинціализма у одной системы языка, естѣ цѣль движенія живота и колебаня языка нашего, времена садашнѣга. Ёзыкъ совршеніемъ направити, границе языка распространити, одѣленія единственна око средоточія тѣла већега, богатіега, совршеніега соединити, естѣ наравна, законна цѣль свега посла филолога. Да е ово тако, то ћемо у слѣдуюћемъ доказати. Овой пакъ ве-

ликой, къ народномъ соединѣнію и духовной величини свега народа югославенскогъ водећой цѣли, непротивослови ништа више, него ограничїе рѣчїй, ограничїе языка. Дакле ако хоћемо, да овой цѣли напредка, совршенства, доћемо, то намъ е првый задатакъ, рѣчи и съ нѣма савъ говоръ или языкъ неограничавати, своя навикнута нарѣчія не малодушевно и брижливо чувати, него рѣчи просте пустити некъ се траже, и око еднога средоточія языка пространіега, богатіега и совршеніега собираю. Дакле неможе и несме сада ни една партая у садашнѣмъ волнама таласаюћегъ се нашегъ языка рећи: я имаю право, овай е мой назначеный языкъ правый языкъ. Партае мораю се мећусобно тражити, и око средоточія идее выше бываюћегъ языка собирати се. Треба да се освѣстимо, да упознамо, да нашъ языкъ быва, да га іоштѣ нема — да га има онаковогъ, као што е быо, и као што быва, ал' да га нема онаковогъ, као што своіомъ исторіомъ, своимъ быванѣмъ хоће, и мора да буде. — Ёзыкъ пространый, образованный, языкъ книжевный, языкъ югославенскїй, овай языкъ средоточный, кои ће насъ све Славене южне соединити, быва, іоштѣ га нема. Ово е она велика истина, коя се упознати, и до свѣсти свеобште, публичне подїти мора. Онда истомъ, кадъ овай языкъ буде, кадъ постане, онда ће таковый самъ себе ограничавати, т. е. кружити, изображавати, око самога себе, око свое собственности, око средоточія свога совршенства двизати се. Пакъ како и онда? И онда, не усамѣно, изолирано, упорно, (као што већ и данасъ партае у своимъ теснимъ ограниченимъ одѣленіяма хоће), него ће се и онда опетѣ двизати око свое собственности, движући се за числомъ и тѣломъ цѣлостя већимъ, овога, као веће число свега тѣла и еднога языка славенскогъ, привлеченіемъ нуждно тражећи.

(Продуженіе слѣдуе.)

ЗАПИСКЕ.

1. Свободи.

Изъ столѣтны излетивша цинѣ-синѣира и окова,
Света нек' си ты свободо, даре првый Бога-слова;
Србске нек' те майке дѣци са живота зракомъ даю,
Она нек' се за Те боре и при смрти загрляю.

2. Уставу.

Изъ паклены мрачны свода изтрннутый яркїй дана,
Ой Уставе, Срби сви су спремни да т' одъ труса бране;
Сводъ небеса отвори се, ты мећ' Србе кадъ се спусти,
Светъ ће с' скрушит', адъ кадъ тебе опетѣ еграби у
челюсти.

К. С. П.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Книгопечатни у Београду.